herpy

JASZCZURKI WŁAŚCIWE

Jaszczurka włoska

Podarcis siculus

Podarcis siculus to krzepka, szybka i aktywna za dnia jaszczurka, która wygrzewa się na kamieniach, murach i ruinach we Włoszech i wzdłuż wybrzeży Adriatyku. Osiąga 15-25 cm długości łącznie z ogonem i żywi się owadami oraz niewielką ilością pokarmu roślinnego. Gatunek wymaga słońca, UVB, dużego terrarium ze strukturą skalną i chłodnego zimowania, a najlepiej czuje się, gdy latem przebywa w terrarium na zewnątrz.

Rodzina: Lacertidae Nazwa angielska: Italian Wall Lizard

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**15-25 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**5-15 g**
Długość życia	**5-8 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Skalny i naziemny**
Środowisko	**Tereny skaliste i lasy i łąki strefy umiarkowanej**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**120 × 50 × 50 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**24-32 °C**
Miejsce wygrzewania	**40-50 °C**
Temperatura w nocy	**14-18 °C**
Wilgotność	**40-60%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Zalecane** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**5-10 °C** 8-12 tygodni
Pokarm	**Owady, rośliny i małe bezkręgowce (skoczogonki, muszki owocowe)**
Utrzymanie	**W parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**10-14 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**2-12 jaj**
Zniesienia w roku	**2-3**
Inkubacja	**35-50 dni** przy 25-30 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Podarcis siculus to masywnie zbudowana jaszczurka o długim, spiczastym ogonie i stosunkowo dużej głowie. Ciało (od pyska do kloaki) osiąga do ok. 9 cm, a z ogonem dorosłe osobniki mają zwykle 15-25 cm. Największe ważą około 15 g. Samce są większe od samic, mają szerszą głowę i silniejsze szczęki. Długość ciała samic wynosi średnio ok. 6 cm. Młode po wykluciu mają ok. 3 cm długości ciała. Zwierzęta z populacji północnych i wyspowych są przeciętnie mniejsze niż te z kontynentalnej części Włoch.

Ubarwienie jest bardzo zmienne. Grzbiet jest zielony, zielonobrązowy lub brązowy, często z ciemnym siateczkowatym wzorem lub podłużnymi pasami, a spód jest biały, kremowy lub lekko zielonkawy. Niektóre populacje wyspowe są niemal czarne lub niebieskawe. U samców barwy są intensywniejsze niż u samic. Gatunek przypomina *Podarcis muralis* i można go z nim pomylić, ale jest mocniej zbudowany i zazwyczaj ma bardziej zielony grzbiet.

Taksonomia jest skomplikowana. Opisano kilkadziesiąt podgatunków i form lokalnych, a wiele z nich znanych jest tylko z małych wysp. Dlatego nie należy łączyć zwierząt z różnych regionów. Nazwa rodzajowa pochodzi od greckiego słowa oznaczającego "szybkonogi", a nazwa gatunkowa odnosi się do Sycylii.

Temperament jest żywy, płochliwy i ciekawski. Zwierzęta uciekają z dużą prędkością, przy schwytaniu odrzucają ogon i tylko powoli przyzwyczajają się do ludzi.

Występowanie i środowisko

Podarcis siculus to jedna z najpospolitszych jaszczurek we Włoszech, występująca na większości obszaru kontynentalnego, na Sycylii i na wielu mniejszych wyspach. Na północy sięga południowej Szwajcarii i południowej Francji, a wzdłuż Adriatyku występuje w Słowenii, Chorwacji, Bośni i Hercegowinie oraz Czarnogórze, a także na wielu wyspach. Gatunek zanika powyżej około 1 000 m.

Gatunek został introdukowany w wielu miejscach, m.in. w Hiszpanii, na Korsyce i Minorce, w Turcji, w południowej Anglii i we wschodniej części USA. Populacje te nie należą do naturalnego zasięgu i nie zostały uwzględnione na mapie.

> **Naturalny zasięg:** Włochy, Francja, Szwajcaria, Słowenia, Chorwacja, Bośnia i Hercegowina i Czarnogóra.

ŚRODOWISKO

Podarcis siculus to prawdziwy generalista, spotykany na leśnych polanach, łąkach, w zaroślach, winnicach, terenach skalistych, na polach oraz w miastach i ogrodach z murami i ruinami. Bardziej niż większość jaszczurek towarzyszy człowiekowi i jest często liczna tam, gdzie są kamienne murki, nasypy kolejowe i mury. Preferuje otwarte, nasłonecznione miejsca i jest wyraźnie ciepłolubna: aktywne osobniki mają temperaturę ciała ok. 30-36 °C, średnio około 33 °C.

Gatunek jest aktywny za dnia i rano wygrzewa się na kamieniach i ścianach. Klimat jest śródziemnomorski do umiarkowanego, z gorącymi, suchymi latami i łagodnymi do chłodnych zimami. Zwierzęta są aktywne od wczesnej wiosny do jesieni i zimują w szczelinach, norach i pod kamieniami. Wilgotność jest umiarkowana: kamienie szybko wysychają, a w największym upale zwierzęta szukają cienia i wilgotniejszych szczelin. Samice zakopują jaja w luźnej ziemi i piasku.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

Hodowla

TERRARIUM

Małe szklane terrarium to dla *Podarcis siculus* za mało. Para potrzebuje co najmniej 120 × 50 × 50 cm (długość × szerokość × wysokość), a samiec z kilkoma samicami więcej. Gatunek jest większy i bardziej aktywny niż *Podarcis muralis*. Jeszcze lepszym rozwiązaniem jest terrarium zewnętrzne lub woliera z siatki w słonecznym ogrodzie od maja do września, gdzie zwierzęta mają naturalne światło i naturalne wahania temperatury. Musi być całkowicie zabezpieczone przed ucieczką (drobna siatka, zadaszenie, zakopana krawędź) i mieć zarówno cień, jak i kryjówki, aby zwierzęta się nie przegrzewały.

Terrarium powinno być dłuższe niż wyższe i wypełnione pionowymi oraz skośnymi powierzchniami: ułożonymi płytami łupkowymi, korkiem, korzeniami i skalnym tłem ze szczelinami, w których zwierzęta mogą się chować. Wszystkie kryjówki muszą mieć możliwość wyschnięcia. Podłoże to mieszanka piasku z niewielką ilością ziemi, aby zwierzęta mogły kopać, a rośliny takie jak wrzos, zioła i bluszcz dają osłonę. Wentylacja musi być obfita, najlepiej zarówno od dołu, jak i od góry. Samce są terytorialne i gryzą się nawzajem, więc trzymaj tylko jednego samca w terrarium. Samice składające jaja potrzebują głębokiego, lekko wilgotnego podłoża piaskowego o grubości co najmniej 10 cm do kopania.

TEMPERATURA

Najważniejszy jest gradient. Miejsce do wygrzewania powinno mieć na powierzchni 40-50 °C, mierzone termometrem na podczerwień, a reszta terrarium w dzień 24-32 °C. Pozwala to zwierzętom osiągnąć temperaturę ciała 30-36 °C, jaką utrzymują w naturze. Użyj spota nad płaskim kamieniem lub kawałkiem korka i pozwól zwierzętom wybierać między słońcem a cieniem.

W nocy temperatura powinna spadać do 14-18 °C. Latem, gdy zwierzęta przebywają na zewnątrz, naturalnie podążają za pogodą, co jest korzystne. Silne słońce może dać ponad 40 °C w zamkniętej wolierze, więc cień i wentylacja są niezbędne. Sygnałami ostrzegawczymi są zwierzęta, które ziewają, leżą płasko z otwartym pyskiem lub chowają się przez cały dzień (za gorąco), oraz zwierzęta, które nie wychodzą przed późnym przedpołudniem (za zimno).

Zimowanie odbywa się w 5-10 °C i jest opisane w części o rozmnażaniu.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna być umiarkowana: 40-60 % w dzień i wyższa (do 70-80 %) w nocy, gdy zwierzęta śpią w kryjówkach. W ciągu dnia terrarium musi całkowicie wyschnąć. Stale wilgotne terrarium powoduje problemy ze skórą i infekcje grzybicze, a całkowicie suche prowadzi do problemów z linieniem.

Zwierzęta piją krople z roślin i kamieni, więc raz dziennie lekko zraszaj terrarium wodą, wcześnie, aby wieczorem wszystko było suche. Postaw też niską miskę z wodą i utrzymuj ją w czystości. Samice składające jaja i młode potrzebują wilgotniejszego kąta, więc lekko nawilżaj część podłoża, nie zawilgacając całego terrarium.

OŚWIETLENIE I UVB

Podarcis siculus jest aktywna za dnia i to prawdziwy miłośnik słońca. Terrarium musi mieć mocny spot grzewczy i oświetlenie UVB. Lampa UVB powinna zapewniać strefę Fergusona 3 (indeks UV około 3-5 w miejscu wygrzewania) i wisieć nad miejscem do wygrzewania, a świetlówka dzienna lub lampa LED oświetla resztę terrarium. Lampę montuje się tak, aby zwierzęta nie mogły się do niej zbliżyć bardziej, niż zaleca producent.

Długość dnia wynosi 12-14 godzin latem i 8-10 godzin w miesiącach przejściowych, a w październiku oświetlenie stopniowo się ogranicza przed zimowaniem. Długość dnia i temperatura sterują rocznym cyklem gatunku, a w niewoli zwierzęta zachowują swój naturalny rytm, dopóki światło i temperatura podążają za porami roku. Wymieniaj świetlówki UVB zgodnie z zaleceniami producenta, zwykle co roku. Letni pobyt na zewnątrz zapewnia naturalne promieniowanie UV, ale szkło i pleksi zatrzymują UVB, więc kąpiel słoneczna musi odbywać się przez siatkę, a nie przez szyby.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Podarcis siculus jest wszystkożerna, z przewagą pokarmu zwierzęcego. Pożywienie stanowią głównie małe żywe owady i inne drobne bezkręgowce: świerszcze, szarańcza, muchy, muszki owocowe, pająki, prosionki, ślimaki i dżdżownice, a w małych ilościach także mączniki. Zwierzęta zjadają też części roślin i owoce, w niektórych populacjach stanowią one nawet połowę pokarmu. Dlatego regularnie oferuj obok owadów karmowych delikatne liście, kwiaty, jagody i małe kawałki owoców lub jabłka. Owady karmowe muszą być małe: najwyżej wielkości odległości między oczami zwierzęcia.

Dorosłe osobniki karmi się co drugi dzień taką ilością, jaką zjedzą w 10-15 minut. Młode karmi się codziennie bardzo małymi owadami, takimi jak muszki owocowe, małe świerszcze i skoczogonki. Lekko oprószaj pokarm wapniem przy większości karmień, a preparatem z witaminą D3 raz na 1-2 tygodnie, jeśli zwierzęta nie mają wystarczającej ilości UVB. Nie podawaj owadów z natury, jeśli mogły być opryskane. Suplementy są szczególnie ważne dla samic w okresie składania jaj i dla rosnących młodych.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Podarcis siculus jest szybka, płochliwa i terytorialna. Samce zaznaczają terytorium mową ciała i śladami zapachowymi, a dwa samce w jednym terrarium walczą, dopóki słabszy nie zacznie się stresować, chudnąć lub odnosić ran od ugryzień. Dlatego trzymaj jednego samca z dwiema do czterech samic w dużym terrarium albo parę. Samice tolerują się nawzajem, jeśli jest dużo kryjówek i miejsc do wygrzewania.

Zwierząt nie należy brać do ręki. Uciekają, odrzucają ogon w stresie lub przy schwytaniu, a ogon odrasta tylko częściowo i ma inną strukturę. Jeśli zwierzę trzeba przenieść, łapie się je do przezroczystego pojemnika, a nie ręką. Duże, dobrze urządzone terrarium z wieloma kryjówkami sprawia, że zwierzęta częściej się pokazują, bo czują się bezpiecznie, i przyzwyczajają się do karmienia z pęsety. To gatunek do obserwacji. Oznakami stresu są ciągłe ukrywanie się, powtarzające się próby ucieczki przez szybę i utrata apetytu.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Płeć łatwo rozpoznać u dorosłych osobników: samce mają szerszą głowę, silniejsze szczęki, większe pory udowe i intensywniejsze barwy, a samice są smuklejsze i bardziej jednolite. U samców nasada ogona jest grubsza z powodu hemipenisów. U młodych płci nie da się pewnie określić.

Zwierzęta osiągają dojrzałość płciową w wieku 10-14 miesięcy. Z rozmnażaniem należy poczekać, aż samica osiągnie pełne rozmiary i będzie w dobrej kondycji, aby składanie jaj jej nie osłabiło.

GODY I KOPULACJA

Kopulacja następuje po zimowaniu. Długość dnia i temperatura sterują całym cyklem, więc chłodne zimowanie przez 2-3 miesiące w 5-10 °C jest warunkiem kopulacji i dobrego zniesienia; zwierzęta trzymane w cieple przez całą zimę często dają słabsze zniesienia. Po zimowaniu zwierzęta wybudza się powoli przez kilka tygodni, zwiększając temperaturę i długość dnia, i trzeba je obficie karmić, zanim przystąpią do kopulacji. Zimowanie i czas inkubacji nie są udokumentowane dla tego gatunku, więc wartości dla obu zapożyczono od *Podarcis muralis* i dostosowano do gatunku bardziej południowego.

Kopulacja odbywa się od kwietnia do czerwca. Samiec goni samicę, chwyta ją pyskiem za bok lub w okolicy ogona i trzyma podczas kopulacji, która trwa kilka minut. Samice muszą mieć możliwość wycofania się, inaczej się stresują. Jeden samiec może kopulować z kilkoma samicami.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jaja od końca kwietnia do połowy lipca w dwóch do trzech turach w odstępach około 20 dni, łącznie 12-20 jaj w sezonie. Pojedyncze zniesienie liczy 2-12 jaj, średnio 4-7, a młode, małe samice składają najmniej.

Samica wykopuje dołek w wilgotnym piasku i zakrywa jaja. Terrarium musi mieć warstwę co najmniej 10 cm lekko wilgotnego piasku, w której samica może kopać, a samice, które nie znajdą odpowiedniego miejsca, mogą mieć problemy z zatrzymaniem jaj. Oznakami zatrzymania jaj są wyraźnie wzdęta, apatyczna samica, która nie je; w takim przypadku musi trafić do weterynarza.

INKUBACJA

Ostrożnie wykop jaja i przenieś je do zamkniętego pojemnika z wilgotnym wermikulitem lub perlitem (ok. 1:1 z wodą wagowo). Zaznacz górę jaja i nie obracaj jaj. Utrzymuj temperaturę 25-30 °C. Wilgotność w pojemniku musi być wysoka, ale jaja nie mogą leżeć w wodzie.

Wyklucie następuje po około 35-50 dniach, najszybciej przy górnej granicy zakresu temperatur. Jaja w trakcie inkubacji pobierają wodę i pęcznieją; to dobry znak.

ODCHÓW MŁODYCH

Młode trzeba przenieść do osobnego terrarium, ponieważ dorosłe zjadają młode. Terrarium 40 × 30 × 30 cm z kryjówkami, miejscem do wygrzewania i UVB wystarcza na pierwsze miesiące, a młode można trzymać w grupach w tym samym wieku. Podłoże jest wilgotne z jednej strony i suche z drugiej.

Pierwszym pokarmem są muszki owocowe, skoczogonki i bardzo małe świerszcze, później małe szarańcze i prosionki. Karm codziennie, oprószaj wapniem i zapewnij mocne światło UVB, aby nie doszło do choroby kości. Młode rosną szybko i po roku są prawie dorosłe. Pierwszej zimy powinny przejść tylko krótkie i łagodne zimowanie trwające 6-8 tygodni, i tylko jeśli są w dobrej kondycji.

Zdrowie i częste błędy

Większość problemów wynika ze zbyt małej ilości ciepła, zbyt małej ilości UVB lub zbyt wilgotnego terrarium. Typowe problemy to:

- Choroba kości (metaboliczna choroba kości) przy zbyt małej ilości UVB i wapnia. Zwierzęta stają się apatyczne, mają miękkie szczęki i zdeformowane kończyny.
- Roztocza na skórze i w kącikach oczu. Roztocza można leczyć u weterynarza, a wszystkie nowe zwierzęta należy poddać kwarantannie.

- Pasożyty wewnętrzne, zwłaszcza u zwierząt z natury. Wykaże je badanie kału u weterynarza.
- Zatrzymanie jaj u samic, które nie mają odpowiedniego miejsca do złożenia jaj.
- Problemy z linieniem i infekcje grzybicze przy stałej wilgoci.
- Rany od ugryzień i utrata ogona przy stresie i walkach między samcami.
- Urazy podczas zimowania: zbyt ciepłe zimowanie daje aktywne, wycieńczone zwierzęta, a zbyt zimne odmrożenia.

Jeśli zwierzę poza okresem zimowania nie je przez ponad tydzień, jest apatyczne, opuchnięte lub ma problemy z używaniem kończyn, musi trafić do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów. Zimowanie jest obciążeniem i zimować mogą tylko zdrowe zwierzęta w dobrej kondycji.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.